

a rága

A rága az indiai klasszikus zene előadási műfaja.

A rága tehát egy előadási rendszer és nem egy zenemű. Ez a rendszer teljességében nem leírható, mégis megérthető, megtanulható. Ami leírható belőle, az a rága bizonyos tulajdonsága, illetve jellegzetessége. Ezek a leírások pedig segíthetnek megérteni az indiai zenei gondolkodást, ami alapvetően különbözik az európai zenei gondolkodásmódtól.

a rága jellemzői

ārohaṇa - avarohaṇa emelkedő és ereszkedő hangsor

A rága egyik legfontosabb eleme a kötött hangsor. Ez biztosítja, a megfelelő időzítés és a hangsúlyok segítségével, hogy a rága érzelmi világa állandó maradjon.

Az indiai szolmizációs rendszer hangjai (*bilāwal*, azaz dúr skála):

स	रि	ग	म	प	ध	नि	से
Sa	Re	Ga	Ma	Pa	Dha	Ni	Śa

egyszerűsített leírásban:

S R G M P D N Ś

Indiában a szolmizációhoz abszolút skálát használnak, vagyis a módosított hangok nem kapnak más nevet, ellenben leírásakor a hangjelölése módosul. A módosított hangokat, néhol (pl. az interneten) nem a hagyományos aláhúzás: **R**, **G**, **D**, **N**, illetve föléhúzás: **Ṁ**, hanem a kis- és nagybetűk használata jelzi. Vagyis egy „kromatikus” skála a következőképp nézhet ki:

स	<u>रि</u>	रि	<u>ग</u>	ग	म	मे	प	<u>ध</u>	ध	<u>नि</u>	नि	से
S	<u>R</u>	R	<u>G</u>	G	M	M	P	<u>D</u>	D	<u>N</u>	N	Ś
S	r	R	g	G	m	M	P	d	D	n	N	S'

Az indiai zenei rendszer leírásában és előadásában is a legfontosabb hangszert, vagyis az emberi hangot követi. Az emberi hang terjedelmének megfelelően, 3 fő-oktávot különböztet meg. Ez a rága előadásának hangterjedelme. Ezért a hang betűjele mellett - szükség esetén - oktávjel található. Például:

Ṣ S, mély oktávú Sa

Ś S' magas oktávú Sa

vādi-samvādī

A rága hangsorának súlypontjai, amelyek ugyancsak a rága érzelmeinek pontos kifejezését szolgálják.

idő

Az indiai klasszikus zene nem fiatal zene, így olyan finomságokra is jutott idő, hogy kitapasztalják, hogy melyik rága, milyen időpontban fejt ki a legerősebb hatást a hallgatóra. Ebből következik az a rendszer, amely a rágákat valamely időhöz köti. Ez lehet:

napszak – hajnal (pl. Rága Bhairavi), éjfél (Rága Darbari Kanada), délelőtt, délután, napfelkelte előtt stb.
évszak – tavasz (Rága Basant), esős (Rága Miyan ki Malhar), stb.

Fél évszázaddal ezelőtt még a Karnatikus (dél-indiai) zenére is jellemző volt ez az időhöz kötöttség. Mára azonban Dél-Indiában teljesen megszűnt ez a gyakorlat, vagyis napjainkban, a játékidő szerinti beosztás már csak a hindusztáni (észak-indiai) zenére jellemző.

rasa/bhava

A *rasa* szó szerinti jelentése: érzet, íz, elixír, esszencia, szépség. A rága konkrét érzelmek kifejezéséről szól. Ezek az érzések (*rasa*) mindig a rájuk jellemző módon nyilvánulnak meg (*bhava*) - a szomorúság például együtt jár a könnyekkel stb. Más megközelítésben a *bhava* az az érzelmi állapot, amelyet a zenész magában megvalósít és amely a hallgatóban felébreszti a *rasa*-t. Az indiai gondolkodás szerint kilenc alapvető emberi érzelm van:

<i>śṛṅgāra</i>	sringára	erotikus és minden további olyan érzet, ami a szerelemmel kapcsolatban a figyelem felkeltését szolgálja
<i>hāsya</i>	hászja	komikus, vidám
<i>karuṇa</i>	karuná	bánatos, szomorú, patetikus
<i>rudra</i>	rudra	dühös, haragos
<i>vīra</i>	víra	hősies, bátor, harcias erőfitogtatás
<i>bhayānaka</i>	bhajánaka	félelemmel teli
<i>bībhatsā</i>	bíbhatszā	gyűlölködő, undor érzése
<i>adbhūta</i>	adbhuta	csodálkozó
<i>śānta</i>	sánta	békés, nyugalmas
<i>bhakti</i>		vallásosság, szentség, magasztosság

a rága besorolása

A rágákat sokan, sokféleképp próbálták osztályozni, besorolni. Az eddig kitalált besorolási rendszer a legtöbb rágára (komplexitásuk miatt) nem alkalmazható, ugyanakkor segítségükkel mégis könnyebb elboldogulni az indiai hangrendszerben. Ezért két osztályozási rendszert is bemutatok a tárgyalt rágák esetében, melyek a további érdeklődés kiindulópontjai is lehetnek. Ezek: *jāti*, vagyis a hangsor hossza szerinti besorolás, illetve a *thāt*, vagyis a 10 alaphangsor szerinti osztályozás.

A fentiek alapján könnyebben megérthető ez a táblázat, amely minden rágánál megtalálható:

emelkedő hangsor: a rága emelkedő hangsora

ereszkedő hangsor: a rága ereszkedő hangsora

vādī: a rága uralkodó hangja, vagyis a rága előadásának legfontosabb és ugyanakkor leggyakrabban hallható hangja

samvādī: a rága második legfontosabb hangja

idő: a rága megfelelő játékidője

jellemző frázis: a rága érzelmének kifejezése elsősorban időzítés és hangsúlyozás kérdése. A jellemző frázisról nemcsak a rága ismerhető fel, de annak érzelmi világa is könnyen beazonosítható.

rasa: a rága érzete

jāti: a rága besorolása az emelkedő és ereszkedő hangsor hosszának megfelelően:

sampūrṇa - hét hangból álló, *ṣāḍava* - hat hangból álló, *auḍava* - öt hangból álló. Pl.: *sampūrṇa-ṣāḍava*, az emelkedő hangsor hét, míg az ereszkedő hat hangból áll.

thāt: Osztályozási rendszer, melynek alapja a rága besorolása a 10 alap-*thāt*-hoz, vagyis a 10 alaphangsor valamelyikéhez. *Bhātkhaṇḍe: Kramik Pustāk Mālikā* című 1939-ben megjelent, 6 kötetes műve alapján.

hasonló rága: hasonló rága